

Duy Tân (1907 - 1916)

Tác Giả: Saigon Echo s&#u t&#m
Thứ Hai, 20 Tháng 9 Năm 2010 11:15

Vua Duy Tân (ch&# H&#n: 𠂔𠂔; 19 tháng 9, 1900 – 26 tháng 12, 1945) là v&# vua th&# 11 c&# a nhà Nguy&#n (𠂔 ng&#i t&# 1907 t&#i 1916), sau vua Thành Thái.

Duy Tân

𠂔 *Vua Duy Tân*

Vua Vi&#t Nam

Vua nhà Nguy&#n

Tr&#i 5 tháng 9, 1907 - 6 tháng 5, 1916

T&#n nh&#m Thành Thái

K&# nh&#m Kh&#i Đ&#nh

Tên húy Nguy&#n Phúc Vĩnh San

Niên h&#u Duy Tân: 1907 - 1916

Tr&#u đ&#i Nhà Nguy&#n

Hoàng gia ca Đ&#ng đàn cung

Duy Tân (1907 - 1916)

Tác Giả: Saigon Echo s&#u t&#m
Thứ Hai, 20 Tháng 9 Năm 2010 11:15

Thân ph Thành Thái

Thân m u Nguyễn n Th Đ nh

Sinh 19 tháng 9 năm 1900 Hu , Vi t Nam

M 26 tháng 12, 1945 (45 tu i) C ng hoà Trung Phi

An táng Lăng D c Đ c

Vua Duy Tân (ch Hán: 𠵽𠵽; 19 tháng 9, 1900 – 26 tháng 12, 1945) là v vua th 11 c a nhà Nguyễn (ngời t 1907 t i 1916), sau vua Thành Thái.

Khi vua cha b th c dân Pháp l u đầy, ông đ c ng i Pháp đ a lên ngôi khi còn th u. Tuy nhiên, ông d n d n kh ng đ nh thái đ b t h p tác v i Pháp. Năm 1916, bí m t liên l c v i các lãnh t Vi t Nam Quang Ph c H i nh Thái Phiên, Tr n Cao Vân, ông d đ nh kh i nghĩa. D đ nh th t b i và Duy Tân b b t ngày ngày 6 tháng 5 và đ n ngày 3 tháng 11 năm 1916 ông b đem an trí trên đ o Réunion n Đ D ng.

Trong Th chi n th hai (1939 - 1945) ông gia nh p quân Đ ng Minh ch ng phát xít Đ c. Ngày 26 tháng 12 năm 1945, ông m t vì tai n n máy bay C ng hoà Trung Phi, h ng d ng 45 tu i.

Ngày 24 tháng 4 năm 1987, thi hài ông đ c đ a t đ o Réunion v Vi t Nam, r i đ a v an táng t i An Lăng, Hu c nh lăng m vua cha Thành Thái.

Xu t thân

Vua Duy Tân tên húy là Nguyễn Phúc Vĩnh San (𠵽𠵽𠵽), còn có tên là Nguyễn Phúc Ho ng (𠵽𠵽), sinh ngày 26 tháng 8 năm Canh Tý, t c 19 tháng 9 năm 1900[1].

Ông là con th 5 c a vua Thành Thái và bà hoàng phi Nguyễn n Th Đ nh.

Vua Thành Thái có nhi u con trai, đáng l ph i ch n ng i con tr ng k v , nh ng ng i Pháp s m t v vua tr ng thành khó sai khi n nên h mu n tìm ch n m t ng i nh tu i. Khi Khâm s Fernand Ernest Lévecque c m danh sách các hoàng t con vua Thành Thái vào hoàng cung ch n vua, lúc đi m danh thì thi u m t Vĩnh San. Tri u đình cho ng i đi tìm thì th y Vĩnh San

đang ch&#i đ&#u, m&#t m&#y lem lu&#c. Không k&#p đ&#a v&# nhà t&#m r&#a, Vĩnh San ra trình đ&#n quan Pháp. Ng&#&#i Pháp trông th&#y đ&#ng ý ngay vì h&# th&#y Vĩnh San có v&# nhút nhát và đ&#n đ&#n. Tri&#u đ&#nh th&#y vua quá nh&# nên xin tăng thêm m&#t tu&#i thành 8. H&# cũng đ&#t niên hi&#u cho Vĩnh San là Duy Tân, nh&# mu&#n h&#&#ng t&#i s&# nghi&#p không thành c&#a vua Thành Thái.

Cai tr&#

Lên ngôi

Ph&# nh ch&#p vua Duy Tân năm 1907.

Ph&# Vua Duy Tân ngày 5 tháng 9

Ngày 5 tháng 9 năm 1907, Vĩnh San lên ngôi l&#y niên hi&#u là Duy Tân. Và ch&# m&#t ngày sau l&# đ&#ng c&#, Duy Tân đã đ&#i khác. M&#t nhà báo Pháp đã thu&#t l&#i:

“...Un jour de tr&#ne a compl&#tement chang&# la figure d'un enfant de 8 ans” (M&#t ngày lên ng&#i vàng đã thay đ&#i hoàn toàn b&# m&#t c&#a c&#u bé lên tám)

Đ&# ki&#m soát vua Duy Tân, ng&#&#i Pháp cho l&#p m&#t ph&# chính g&#m sáu đ&#i th&#n là Tôn Th&#t Hân, Nguy&#n H&#u Bài, Hu&#nh Côn, Mi&#n L&#ch, Lê Trình và Cao Xuân Đ&#c đ&# cai tr&# Vi&#t Nam d&#&#i s&# đ&#i u khi&#n c&#a Khâm s&# Pháp. M&#t ti&#n sĩ sinh h&#c là Eb&#rhard đ&#&#c đ&#a đ&#n đ&# d&#y h&#c cho vua Duy Tân, theo nhi&#u ng&#&#i thì đó ch&# là hành đ&#ng ki&#m soát.

Kho&#ng năm 1912, Khâm s&# Georges Marie Joseph Mahé m&# m&#t chi&#n đ&#ch tìm vàng ráo ri&#t. Mahé l&#y t&#&#ng vàng đ&#c t&# th&#i chúa Minh Nguy&#n Phúc Chu trên tháp Ph&#&#c Duyên chùa Thiên M&#, đào lăng Vua T&# Đ&#c và đào x&#i lung tung trong Đ&#i N&#i đ&# tìm vàng.

Vua Duy Tân ph&#n đ&#i quy&#t li&#t nh&#ng hành đ&#ng thô b&#o đó, nh&#ng Mahé v&#n làm ng&#. Duy Tân ra l&#nh đ&#ng c&#a cung không ti&#p ai. To&# Khâm s&# Pháp làm áp l&#c v&#i nhà vua thì Duy Tân đe đ&#a s&# tuy&#t giao v&#i các nhà đ&#&#ng c&#c &# Hu&# lúc b&#y gi&#. Cu&#i cùng Toàn quy&#n Albert Pierre Sarraut t&# Hà N&#i ph&#i vào gi&#i quy&#t vua Duy Tân m&#i cho m&# Hoàng thành.

Năm vua Duy Tân 13 tu&#i, ông xem l&#i nh&#ng hi&#p &#&#c mà hai n&#&#c Vi&#t-Pháp đã ký. Nhà vua c&#m th&#y vi&#c thi hành c&#a hi&#p &#&#c &#y không đúng v&#i nh&#ng đ&#i u ki&#n mà hai bên đã ký k&#t v&#i nhau nên m&#t hôm gi&#a tri&#u đ&#nh, nhà vua t&# ý mu&#n c&# ông Nguy&#n H&#u Bài là ng&#&#i gi&#i ti&#ng Pháp sang Pháp đ&# yêu c&#u duy&#t l&#i hi&#p &#&#c ký năm 1884 (Paten&#tre). Nh&#ng c&# tri&#u đ&#nh không ai dám nh&#n chuy&#n đ&#i đó.

Năm 15 tu&#i, vua Duy Tân đã tri&#u t&#p c&# sáu ông đ&#i th&#n trong Ph&# chính, b&#t bu&#c các v&# ph&#i ký vào biên b&#n đ&# đ&#ch thân vua s&# c&#m qua trình v&#i to&# Khâm S&# nh&#ng các đ&#i th&#n s&# ng&#&#i Pháp gi&#n s&# ki&#m chuy&#n nên t&# ch&#i không ký và ph&#i xin y&#t ki&#n bà Thái h&#u đ&# nh&#

bà can gián nhà vua. Tß đó không nhßng nhà vua có ác c&#m v&#i th&#c dân Pháp mà còn ác c&#m v&#i Tri&#u đình.

Đßnh kh&#i nghĩa v&#i Vi&#t Nam Quang Ph&#c H&#i

Vi&#t Nam Quang Ph&#c H&#i đßc Phan B&#i Châu thành l&#p t&# 1912. Bi&#t đßc vua Duy Tân là ngßi yêu nßc ch&#ng Pháp nên Vi&#t Nam Quang Ph&#c H&#i quy&#t đßnh m&#c n&#i. Hai l&#nh đ&#o c&#a h&#i là Tr&#n Cao Vân và Thái Phiên b&#i ti&#n v&#n đ&#ng ngßi tài x&# riêng c&#a vua Duy Tân xin thôi vi&#c. Thay vào đó là Ph&#m H&#u Khánh, m&#t thành viên c&#a h&#i.

Tr&#n Cao Vân (1866 - 1916) - m&#t trong nh&#ng l&#nh t&# c&#a Vi&#t Nam Quang Ph&#c H&#i

Tháng 4 năm 1916, khi vua Duy Tân ra bãi t&#m C&#a Tùng ngh&# mát, Ph&#m H&#u Khánh có đ&#a cho vua m&#t b&#c th&# c&#a hai l&#nh t&# Tr&#n Cao Vân và Thái Phiên. Duy Tân đ&#c th&# và mu&#n g&#p hai ngßi này. Ngày hôm sau, ba ngßi cùng đ&#n câu cá &# H&#u h&#, vua Duy Tân đ&#ng ý cùng tham gia kh&#i nghĩa. Kh&#i nghĩa đ&# đ&#nh đßc t&# ch&#c vào 1 gi&# sáng ngày 3 tháng 5.

Nh&#ng cu&#i tháng 4, m&#t thành viên c&#a Vi&#t Nam Quang Ph&#c H&#i &# Qu&#ng Ngãi là Võ An đã làm l&# tin. Chi&#u ngày 2 tháng 5, th&#c dân Pháp ra l&#nh thu súng &# các tr&#i lính ngßi Vi&#t c&#t vào kho và c&#m tr&#i không cho m&#t ngßi lính Vi&#t nào ra ngoài.

Đêm 2 tháng 5, Tr&#n Cao Vân và Thái Phiên đ&#a thuy&#n đ&#n b&#n Th&#ng B&#c đón vua Duy Tân. Nhà vua c&#i trang theo l&#i th&#ng dân đi cùng hai ngßi h&# v&# là Tôn Thái Đ&# và Nguy&#n Quang Siêu. H&# t&#i làng Hà Trung, lên nhà m&#t h&#i viên Vi&#t Nam Quang Ph&#c h&#i đ&# ch&# gi&# phát l&#nh b&#ng súng th&#n công &# Hu&#. Nh&#ng ch&# đ&#n ba gi&# sáng v&#n không nghe hi&#u u l&#nh, bi&#t đã th&#t b&#i, Tr&#n Cao Vân và Thái Phiên đ&#nh đ&#a vua Duy Tân t&#i vùng Qu&#ng Nam, Qu&#ng Ngãi. Sáng ngày 6 tháng 5 năm 1916, h&# b&# b&#t.

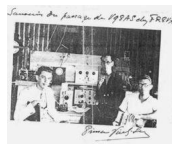
Kh&#m s&# t&#i Hu&# và Toàn quy&#n thuy&#t ph&#c vua Duy Tân tr&# l&#i ngai vàng nh&#ng ông không đ&#ng ý:

“ Các ngài mu&#n b&#t bu&#c tôi ph&#i làm vua nßc Nam, thì hãy coi tôi nh&# là m&#t ông vua đã tr&#ng thành và có quy&#n t&# do hành đ&#ng, nh&#t là quy&#n t&# do trao đ&#i tin t&#c và ý ki&#n v&#i chính ph&# Pháp. ”

Pháp b&#t Tri&#u đình Hu&# ph&#i x&#, Th&#ng th&# b&# H&#c H&# Đ&#c Trung đßc c&#y nhi&#m th&#o b&#n án. Tr&#n Cao Vân khi đó b&# giam trong ng&#c, nh&# đßc ngßi đ&#a tin cho H&# Đ&#c Trung xin đßc l&#nh h&#t t&#i và xin tha cho vua. H&# Đ&#c Trung làm án đ&# h&#t t&#i cho 4 ngßi Thái Phiên, Tr&#n Cao Vân, Tôn Th&#t Đ&# và Nguy&#n Quang Siêu. B&#n ngßi b&# chém đ&#u &# An Hòa. Vua Duy Tân b&# đầy đi đ&#o La Réunion &# n Đ&# Đ&#ng cùng v&#i vua cha Thành Thái vào năm 1916.

L&#u đầy

Sang đ&#o La Réunion

C&#u hoàng Duy Tân nghe radio &# nhà riêng, Saint-Denis, La Réunion &# Duy Tân (&# gi&#a) và các b&#n

Ngày 3 tháng 11 năm 1916, gia đình vua Thành Thái và Duy Tân lên tàu Guadiana &# Cap Saint-Jacques. Đ&#n ngày 20 tháng 11 h&# t&#i b&#n Pointe de Galets đ&#o La Réunion lúc 7 gi&# r&#&#i sáng. T&#i đây, t&# ch&#i m&#t bi&#t th&# sang tr&#ng ng&#&#i Pháp dành cho, gia đình c&#u hoàng s&#ng trong m&#t căn nhà thuê l&#i m&#t ng&#&#i dân &# thành ph&# Saint-Denis.

Duy Tân b&#t bình v&#i cha Thành Thái vì không h&#p tính tình, ông c&#t đ&#t liên l&#c v&#i gia đình. Duy Tân ghi tên h&#c v&# vô tuy&#n đ&#n và m&# ti&#m Radio - Laboratoire bán hàng s&#a ch&#a máy. Đ&#ng th&#i, ông thi tú tài &# tr&#&#ng trung h&#c Leconte de Lisle và h&#c thêm ngo&#i ng&#, lu&#t h&#c. Duy Tân ít quan h&# v&#i ng&#&#i Pháp, ch&# giao du v&#i m&#t nhóm b&#n bè. Ông tham gia h&#i yêu nh&#c, h&#c c&#&#i ng&#a và th&#ng nhi&#u cu&#c đua. C&#u hoàng Duy Tân còn vi&#t nhi&#u bài và th&# đăng trong nh&#ng t&# báo Le Peuple (Dân chúng), Le Progrès (Ti&#n b&#) d&#&#i bi&#t hi&#u Georges Dry. Bài Variations sur une lyre brisée (Nh&#ng bi&#n t&#u c&#a m&#t cây đàn lia gãy vỡ) đ&#&#c gi&#i nh&#t văn ch&#&#ng c&#a Vi&#n Hàn lâm Khoa h&#c và Văn ch&#&#ng La Réunion năm 1924. Duy Tân còn là h&#i viên c&#a H&#i Tam Đ&#m, Franc-Macon và H&#i đ&#a ph&#&#ng b&#o v&# Nhân quy&#n và quy&#n Công dân.

Trong bài Destin tragique d'un Empereur d'Annam: Vĩnh San - Duy Tân đăng trong Revue France-Asie, năm 1970, tác gi&# E.P Thébaud, m&#t b&#n thân c&#a Duy Tân, ghi r&#ng: ch&# m&#t l&#n – m&#t l&#n mà thôi – trong b&#c th&# ngày 5 tháng 6 năm 1936 g&#i cho Marius Moutet, T&#ng tr&#&#ng B&# Thu&#c đ&#a Pháp, Duy Tân g&#i l&#i cu&#c bi&#n đ&#ng 1916 và nói v&# vai trò c&#a ông trong v&#&#y đ&# xin phép qua trú ng&# bên Pháp". Trong nhi&#u b&#c th&# khác g&#i cho Chính ph&# Pháp t&# 1936 cho đ&#n 1940, đ&# xin ph&#c v&# trong Quân đ&#i Pháp, ông không đ&# đ&#ng đ&#n v&# m&#u lo&#n t&#i Vi&#t Nam. T&#t c&# đ&#n đ&#u b&# bác vì B&# Thu&#c đ&#a phê trong t&# lý l&#ch cá nhân c&#a Duy Tân (đ&#&#c gi&#i m&#t sau này): "...paraît difficile à acheter, extrêmement indépendant...intrigue pour quitter la Réunion et rétablissement trône d'Annam..." (Có v&# khó mua chu&#c, r&#t đ&#c l&#p, m&#u đ&# r&#i kh&#i đ&#o La Réunion đ&# tái l&#p ngôi báu &# An Nam...).

Tham gia Quân đ&#i Pháp

Ngày 18 tháng 6 năm 1940, Charles de Gaulle kêu g&#i ch&#ng Đ&#c qu&#c x&#. S&# vi&#c n&#&#c Pháp b&#i tr&#n trong Chi&#n tranh th&# gi&#i th&# hai, đ&#u hàng phát xít Đ&#c và sau đó l&#c l&#&#ng kháng chi&#n Pháp &# h&#i ngo&#i do De Gaulle đ&#ng đ&#u đ&#&#c thành l&#p &# Anh tr&# v&# tái chi&#m đ&#t Pháp đã có tác đ&#ng r&#t l&#n đ&#n t&# t&#&#ng, tình c&#m c&#a C&#u hoàng. Ông xem De Gaulle là th&#n

t&#n g, là hình m&#u cho ho&#t đ&#n g c&#u n&#c c&#a mình. Tuy “n&#c Pháp t&# do” và n&#c Pháp th&#c dân mà ông ch&#n g đ&#i đ&#u là m&#t n&#c Pháp, Duy Tân h&#n g &#n g và b&#n g đài vô tuy&#n đ&#i n, ông đã thu th&#p tin t&#c bên ngoài đ&# chuy&#n cho L&#c l&#n g kháng chi&#n t&# do Pháp. V&#i c đ&# b&#, ông b&# nhà c&#m quy&#n La Réunion (lúc đó theo Chính ph&# Vichy) câu l&#u sáu tu&#n. Sau đó, ông ph&#c v&# ba tháng v&#i c&#p b&#c h&# sĩ vô tuy&#n trong phe kháng chi&#n c&#a t&#n g Legentilhomme và đ&#i tá Alain de Boissieu. B&# gi&#i ngũ vì lý do s&#c kho&#, Duy Tân nh&# th&#n g đ&#c La Réunion là Capagory can thi&#p cho ông đ&#ng vào b&# binh Pháp d&#i quy&#n c&#a t&#n g Catroux v&#i c&#p b&#c binh nhì. M&#t th&#i gian sau ông đ&#c thăng lên chu&#n úy r&#i sang châu Âu.

Ngày 5 tháng 5 năm 1945, có l&#nh đ&#a chu&#n úy Duy Tân v&# phòng Quân s&# c&#a t&#n g Charles de Gaulle &# Paris. Duy Tân đ&#n Pháp vào tháng 6 năm 1945 thì Đ&#c đã đ&#u hàng ngày 8 tháng 5. Ngày 20 tháng 7 năm 1945, ông đ&#c đ&#a qua ph&#c v&# t&#i B&# tham m&#u c&#a S&# đoàn 9 B&# binh Thu&#c đ&#i (9ème DIC) đóng &# Forêt Noire, Đ&#c.

Ngày 29 tháng 10 năm 1945, Charles de Gaulle ký m&#t s&#c l&#nh h&#p th&#c hoá nh&#n g s&# thăng c&#p liên ti&#p c&#a Duy Tân trong Quân đ&#i Pháp: thi&#u úy t&# 5 tháng 12 năm 1942, trung úy t&# 5 tháng 12 năm 1943, đ&#i úy tháng 12 năm 1944 và thi&#u tá ngày 25 tháng 9 năm 1945. Tuy nhiên, nhi&#u ng&#i cho r&#n g c&#u hoàng Duy Tân đã b&# dùng nh&# m&#t con bài chính tr&# trong k&# ho&#ch m&#t tái chi&#m Đông D&#n g c&#a Pháp.

G&#p Charles de Gaulle và chu&#n b&# v&# Vi&#t Nam

&# C&#u hoàng Duy Tân

Ngày 14 tháng 12 năm 1945, Charles de Gaulle ti&#p c&#u hoàng Duy Tân. Trong t&#p H&#i ký chi&#n tranh, t&#n g de Gaulle ghi:

“...Tôi s&# ti&#p C&#u hoàng (Vĩnh San) và s&# cùng ông xét xem chúng tôi s&# làm đ&#c nh&#n g gì? Đó là m&#t nhân v&#t đ&#y c&#n g ngh&#. M&#c dù b&# l&#u đầy r&#ng r&# 30 năm tr&#i, hình &#nh c&#a ông không h&# ph&#i m&# trong tâm h&#n c&#a dân t&#c Vi&#t Nam.”

Trong tác ph&#m Histoire du Vi&#t Nam de 1940 à 1952 s&# gia Philippe de Villers nh&#n xét: B&#o Đ&#i đã thoái v&# và b&# phê bình nghiêm kh&#c. Nh&#n g l&#n này, ng&#i đ&#c chú ý chính là nhân v&#t ti&#n nhi&#m, Duy Tân. B&# l&#u đầy năm lên 16 tu&#i, ông đã đ&#u quân vào Không l&#c Pháp và tham gia các cu&#c chi&#n đ&#u &# Pháp và Đ&#c. Ông đã trình bày chính ki&#n v&#i Chính ph&# Pháp và v&#i m&#t trung úy c&#a Quân đoàn I s&#p qua Đông D&#n g là ông Bousquet, c&#u chánh văn phòng c&#a T&#n g tr&#n g Abel Bonnard.

M&#t b&#n thân c&#a Duy Tân là E.P Thébault k&# l&#i trong bài Destin tragique d'un Empereur d'Annam: Vĩnh San - Duy Tân:

Tr&# l&#i Paris ngày 16 tháng 12 năm 1945, tôi th&#y Ng&#i m&#c m&#t b&# đ&# nhà binh r&#t đ&#p, có g&#n b&#n lon. B&#y gi&# Ng&#i tr&# &# khách s&#n Louvres, tr&#c h&#y vi&#n Pháp. Ng&#i nói: “Nh&# v&#y là xong r&#i, quy&#t đ&#nh r&#i! Chính ph&# Pháp s&# đ&#t tôi l&#i trên ng&#i Hoàng đ&# Vi&#t Nam. T&#n g De

Gaulle s̄ theo tôi tr̄ v̄ bên đó (Vī t Nam) vào nh̄ ng ngày đ̄ u tháng 3 (1946).” T̄ nay t̄ i đó, nḡ i ta s̄ chū n b̄ đ̄ lū n c̄ a Pháp cũng nh̄ qū c t̄ và Đông D̄ ng. V̄ i, cũng còn c̄ n ph̄ i đ̄ th̄ o các b̄ n thō i c̄ gī a hai chính ph̄ n̄ a.

Trong h̄ i ký Bên giòng l̄ ch s̄ 1940-1965, linh m̄ c Cao Văn Lū n ghi l̄ i r̄ ng mùa đông 1944 và đ̄ u năm 1945, cùng v̄ i m̄ t s̄ du h̄ c sinh Vī t và Vī t kī u, ông có tī p xúc ba l̄ n v̄ i Duy Tân ̄ Paris. L̄ n đ̄ u, c̄ u hoàng gī i thích:

“ Nḡ i Pháp đang c̄ n s̄ h̄ p tác c̄ a chúng ta đ̄ tái chī m Đông D̄ ng. H̄ có th̄ ch̄ p nh̄ n cho ta thành m̄ t qū c gia t̄ tr̄ trong Liên Hī p Pháp. Đī u đó không trái v̄ i quȳ n l̄ i qū c gia. D̄ n dà chúng ta đòi thêm quȳ n hành. Chúng ta bī t làm gì h̄ n tr̄ c binh l̄ c hùng h̄ u c̄ a Pháp và h̄ u thū n c̄ a đ̄ ng minh Tây ph̄ ng? Chúng ta đã th̄ y nh̄ ng ḡ ng ch̄ ng Pháp và tôi đây là n̄ n nhân c̄ a m̄ t l̄ i ch̄ ng nóng n̄ y v̄ ng v̄ . R̄ i đ̄ t n̄ c chúng ta ph̄ i ch̄ u m̄ t c̄ nh chī n tranh tàn kh̄ c mà k̄ t qū ch̄ a bī t là th̄ ng hay b̄ i. ”

C̄ u hoàng Duy Tân

Duy Tân đã t̄ ng tâm s̄ :

“ Riêng v̄ ph̄ n tôi, lòng yêu quê h̄ ng Vī t Nam không cho phép tôi đ̄ nḡ c̄ a cho m̄ t cū c tranh ch̄ p n̄ i b̄ nào. Đī u mà tôi mong mū n là t̄ t c̄ các con dân Vī t Nam ý th̄ c đ̄ c r̄ ng h̄ là m̄ t qū c gia và ý th̄ c ̄ y s̄ th̄ c đ̄ y h̄ đ̄ ng lên m̄ t n̄ c Vī t nam x̄ ng đáng là qū c gia. Tôi t̄ ng r̄ ng tôi s̄ làm tròn b̄ n ph̄ n c̄ a m̄ t công dân Vī t Nam khi nào mà tôi làm cho nh̄ ng nḡ i nông dân L̄ ng S̄ n, Hū , Cà Mau ý th̄ c đ̄ c tình huynh đ̄ c̄ a h̄ . Nghĩa h̄ p qū n ̄ y đ̄ c th̄ c hī n d̄ i b̄ t c̄ ch̄ đ̄ nào : c̄ ng s̄ n, xã h̄ i ch̄ nghĩa, b̄ o hoàng hay quân ch̄ , đī u đó không quan tr̄ ng, đī u quan tr̄ ng là ph̄ i c̄ u dân t̄ c Vī t Nam kh̄ i cái h̄ a phân chia.[2]

”

T̄ n̄ n

Ngày 24 tháng 12 năm 1945, Duy Tân l̄ y phi c̄ Lockheed C-60 c̄ a Pháp c̄ t cánh t̄ Bourget, Paris đ̄ tr̄ v̄ La Réunion thăm gia đình tr̄ c khi thi hành s̄ m̄ ng m̄ i. Lúc 13 gī 50, phi c̄ r̄ i Fort Lami đ̄ bay đ̄ n Bangui, tr̄ m k̄ tī p. Ngày 26 tháng 12 năm 1945, khō ng 18 gī 30 GMT, máy bay r̄ t ḡ n làng Bassako, thū c phân khu M'Baiki, C̄ ng hoà Trung Phi. T̄ t c̄ phi hành đoàn đ̄ u thī t m̄ ng, ḡ m có m̄ t thī u tá hoa tiêu, hai trung úy ph̄ tá, hai quân nhân trong đó có c̄ u hoàng Vĩnh San và b̄ n th̄ ng dân.

Theo nhī u nḡ i đây có th̄ là m̄ t v̄ m̄ u sát. Vī c vua Duy Tân tr̄ l̄ i Vī t Nam s̄ gây khó khăn cho Anh trong vī c trao tr̄ các thū c đ̄ a. Cũng trong Destin tragique d'un Empereur d'Annam, E.P Thébault vī t:

Ngày 17 tháng 12 năm 1945 – m̄ i hôm tr̄ c khi t̄ n̄ n – Duy Tân có linh c̄ m tính m̄ ng ông

Duy Tân (1907 - 1916)

Tác Giả: Saigon Echo ṣ u ṭ m
Thứ Hai, 20 Tháng 9 Năm 2010 11:15

ḅ đ̣e dọ. Khi c̣ hai đi ngang – ḷ n chót – ṿ n Tuileries, c̣ u hoàng ṇ m tay Thébault nói: "Anh ḅ n già Thébault c̣ a tôi i! Có cái gì báo ṿ i tôi ṛ ng tôi ṣ không tṛ vì. Anh bị t không, ṇ c Anh cḥ ng ḷ i ṿ c tôi tṛ ṿ Vị t Nam. Ḥ đ̣ ngḥ ṭ ng tôi 30 trị u quan ṇ u tôi ḅ ý đ̣ nḥ y.

Ngày 28 tháng 3 năm 1987, hài c̣ t c̣ a vua Duy Tân đ̣ c gia đình đ̣ a ṭ M'Baiki, Trung Phi ṿ Paris làm ḷ c̣ u siêu ṭ i Vị n Qụ c ṭ Pḥ t ḥ c Vincennes và sau đó đ̣ a ṿ an táng ṭ i An Lăng, Hụ, c̣ nh ṇ i an ngḥ c̣ a vua cha Thành Thái, vào ngày 6 tháng 4 năm 1987. Ngày 5 tháng 12 năm 1992, thành pḥ Saint-Denis đ̣ o La Réunion khánh thành ṃ t đ̣ i ḷ mang tên ông: Đ̣ i ḷ Vĩnh San.[c̣ n đ̣ n ngụ n] Năm 2010, pḥ Duy Tân đ̣ c đ̣ t ṭ i qụ n C̣ u Gị y, Hà Ṇ i[1].

Giai thọ i

1 ḷ n nhà vua thị u niên ṭ ḅi ṭ m C̣ a Tùng lên (hàng năm ông hay ra đây ngḥ mát), tay chân dính cát. Tḥ ṿ ḅ ng cḥ u ṇ c cho vua ṛ a. Duy Tân ṿ a ṛ a ṿ a ḥ i:

"Khi tay ḅ n thì ḷ y ṇ c mà ṛ a, khi ṇ c ḅ n thì ḷ y chi mà ṛ a?"

Ng̣ i tḥ ṿ cḥ a bị t tṛ ḷ i ra sao thì vua Duy Tân nói tị p :

"Ṇ c ḅ n thì pḥ i tìm cách tṛ kḥ nḥ ng cḥ t ngọ i lai ḷ n vào trong đó, ḥ u không?"

Cḥ này, ṃ t ṣ tài lị u ghi chép, vua Duy Tân nói ṿ i ng̣ i tḥ ṿ ṛ ng: "Ṇ c ḅ n thì pḥ i ḷ y máu mà ṛ a" [c̣ n đ̣ n ngụ n]

Tḥ ng tḥ Nguỵ n Ḥ u Bài

1 ḷ n khác vua Duy Tân ra ng̣ i câu cá tṛ c ḅ n Phu Văn Lâu. Tḥ ng tḥ Nguỵ n Ḥ u Bài cùng đi. Mãi không tḥ y con cá nào c̣ n câu, ṿ hoàng đ̣ tṛ bèn ra câu đ̣ i:

Ng̣ i trên ṇ c không gần đ̣ c ṇ c, trót buông câu nên ḷ pḥ i ḷ n.

Sau khi nghĩ ng̣ i ṃ t lúc, Tḥ ng tḥ Nguỵ n Ḥ u Bài nghĩ ng̣ i ṛ i đ̣ i ḷ i:

Nghĩ ṿ c đ̣ i mà gán cho đ̣ i, đành nḥ m ṃ t đ̣ n đâu hay đó.

Nghe đ̣ n Duy Tân phê Nguỵ n Ḥ u Bài là ng̣ i cam cḥ u tṛ c ṣ ṃ ng. Nhà vua còn ḅ o:

"Theo ý tṛ m, ṣ ng nḥ tḥ bụ n ḷ m. Pḥ i có ý chí ṿ t gian khó thì cụ c ṣ ng ṃ i có ý nghĩa."

Gia quỵ n

Khi sang đ̣ o La Réunion, Duy Tân có đem theo Hoàng phi Mai Tḥ Vàng, nḥ ng đ̣ c 2 năm bà xin ṿ Vị t Nam vì không cḥ u đ̣ c khí ḥ u đ̣. Tḥ i gian ̣ La Réunion, ông có chung ṣ ng ṿ i 3 ng̣ i ṿ ngoài giá thú, vì Hoàng phi Mai Tḥ Vàng ṭ cḥ i ly hôn.

Nḥ ng ng̣ i con c̣ a ông ṿ i các bà ṿ g̣ c châu Âu đ̣ u mang ḥ ṃ và đ̣ c ṛ a ṭ i theo ḷ nghi Công giáo. Ṃ t tài lị u[c̣ n đ̣ n ngụ n] vị t các con ông đ̣ u không nói đ̣ c tị ng Vị t và

có ít quan h̄ v̄ i c̄ u hoàng Thành Thái. Duy Tân cũng không khuȳ n khích các con h̄ c tī ng Vī t và tìm hī u v̄ Vī t Nam. Đ̄ n năm 1946, toà án thành ph̄ Saint-Denis đ̄ ng ý cho các con c̄ a Duy Tân mang h̄ ông. Andrée Maillot và Armand Viale v̄ n gī h̄ cũ c̄ a mình. 5 nḡ i Suzy, Georges, Claude, Roger và Andrée đ̄ i thành Georges Vĩnh San, Claude Vĩnh San v.v...

Các bà v̄ và con cái:

- Bà Mai Th̄ Vàng, Đ̄ nh̄ t giai phi, k̄ t hôn ngày 16 tháng 1 năm 1916. Khi đi l̄ u đày theo ch̄ ng bà có mang 3 tháng và b̄ s̄ y thai. Năm 1925, c̄ u hoàng có ḡ i cho H̄ i đ̄ ng hoàng t̄ c m̄ t b̄ c th̄ kèm đ̄ n li đ̄ và xin H̄ i đ̄ ng hoàng t̄ c ch̄ ng nh̄ n đ̄ bà Vàng đi l̄ y ch̄ ng khác (lúc này bà 27 tū i). Nh̄ ng bà Vàng m̄ t lòng th̄ tī t cho đ̄ n cū i đ̄ i (bà th̄ 75 tū i) và th̄ ng ngâm:

Gìn vàng ḡ nḡ c cho hay

Cho đành lòng k̄ chân mây cū i tr̄ i.

hay

Đá dù nát, “Vàng” ch̄ ng phai

T̄ sinh v̄ n ḡ i l̄ y l̄ i t̄ sinh.

- Bà Marie Anne Viale, sinh năm 1890. Có m̄ t con trai:

- o Armand Viale sinh 1919.

- Bà Fermande Antier sinh năm 1913. Có tám nḡ i con, 4 trai 4 gái đ̄ u mang h̄ Antier:

- o Thérèse sinh 1928

- o Suzy sinh 1929

- o Solange sinh 1930

- o Georges sinh 1933

- o Yves Claude sinh 1934

- o Roger sinh 1938

- o Ginette sinh 1940

- o ...

- Bà Ernestine Maillot sinh năm 1924. Có m̄ t con gái:

- o Andrée Maillot sinh 1945.

Trong các hoàng t̄ c̄ a vua Duy Tân có hoàng t̄ B̄ o Vang (tên đ̄ y đ̄ là Yves Claude Vĩnh San, sinh ra t̄ i Saint-Denis, đ̄ o Réunion ngày 8 tháng 4 năm 1934) hī n đang s̄ ng cùng v̄ t̄ i Nha Trang, Khánh Hòa[2]. Hoàng t̄ B̄ o Vang c̄ i Jessy Tarby và h̄ có m̄ i con (7 trai và 3 gái): Yves Vĩnh San, Patrick Vĩnh San, Johnny Vĩnh San, Jerry Vĩnh San, Thierry Vĩnh San, Stéphanie Vĩnh San, Cyril Vĩnh San, Didier Vĩnh San, Marie-Claude Vĩnh San, Marilyn Vĩnh San và Doris Vĩnh San [3]. Vào năm 1987, ông đ̄ a di hài vua cha v̄ Vī t Nam đ̄ an táng t̄ i lăng Đ̄ c Đ̄ c (ông n̄ i c̄ a Duy Tân) (Xem hình t̄ i [3]). Cùng v̄ i Hoàng t̄ B̄ o Th̄ ng, ông là lãnh đ̄ o c̄ a Đ̄ i Nam Long tỉnh Vī n[4]. M̄ c đích c̄ a h̄ i này không liên quan đ̄ n chính tr̄ Vī t Nam và vai trò c̄ a hoàng t̄ c đ̄ i s̄ lãnh đ̄ o c̄ a thái t̄ Nguȳ n Phúc B̄ o Long là các hō t đ̄ ng nhân đ̄ o, giáo đ̄ c, và văn hóa cho nḡ i Vī t Nam.